

Wat is onderwijs op een Jenaplan school?

In Nederland zijn 212 jenaplanscholen die zijn aangesloten bij de Nederlandse Jenaplanvereniging (NJPV) met ongeveer 45.000 kinderen. De meeste daarvan zijn basisscholen, maar er horen ook vier scholen voor voortgezet onderwijs bij. De scholen die aangesloten zijn bij NJPV hebben allen de basisprincipes Jenaplan (Both, 1997) aanvaard als kader voor ontwikkeling van hun school en deze in hun schoolplan opgenomen. Hiernaast zijn er ook scholen die zich presenteren als jenaplanschool maar geen NJPV - lid zijn, terwijl er ook door het Jenaplan geïnspireerde scholen zijn die zich toch niet zo noemen.

De grondlegger van het Jenaplanonderwijs is de Duitse pedagoog Peter Petersen (1884-1952). Peter Petersen werd in 1884 geboren in een boerengezin in een dorp in Duitsland aan de Duits-Deense grens. In 1923 werd Peter Petersen hoogleraar in de opvoedkunde. Hij kreeg daarbij de leiding van het pedagogisch seminarie en van de universitaire oefenschool in het Oostduitse Jena. Op verzoek van ouders uit de stad Jena en omgeving heeft Peter Petersen een universitaire oefenschool ingericht naar zijn vernieuwingsinzichten. Van 1923 tot 1950 is Petersen in de Duitse stad Jena actief geweest en vanaf 1928 werkte zijn vrouw Else Petersen met hem samen. De laatste jaren van zijn leven zijn bijzonder bitter geweest: zijn levenswerk in Jena, een stad in de voormalige Duitse Democratische Republiek werd systematisch afgebroken. Een jaar voor zijn dood in 1952 werd de universiteitsschool van Jena gesloten, omdat de politieke leiders vonden dat deze school politiek gezien een zeer gevaarlijk overblijfsel vormde van de Weimar-republiek.

De basis van het Jenaplanonderwijs is de reformpedagogiek. Deze nieuwe-schoolbeweging ('La ligue Internationale pour l'Education Nouvelle') ontstond in 1921 uit onvrede over het 19^e eeuwse schoolsysteem, waarbij de inperking van individuele vrijheid leidde tot strakke discipline en regels. Deze beweging die is opgericht door de Engelse pedagoog Beatrice Ensor (1885-1974) en de Zwitserse pedagoog Adolphe Ferriere (1879-1960), werd ook wel de reformpedagogiek genoemd, omdat het ging om hervorming van de school. In 1927 sloot Peter Petersen zich aan bij deze beweging door het vierde congres in Locarno bij te wonen en als een van de sprekers een uiteenzetting te geven over de inrichting en werkwijze van zijn aan de Landsuniversiteit van Jena verbonden school (Broersma & Velthausz, 2008). Zo ontstond de naam: Jenaplan.

De reformpedagogiek werd gekenmerkt door haar kindgerichtheid. Het kind moest centraal staan in het onderwijs, niet de leerstof. Het intellectueel vermogen werd gezien als slechts één

van de vermogens van kinderen. Er werd veel nadruk gelegd op de lichamelijke en kunstzinnige vorming: bewegingsonderwijs en kunstonderwijs namen een belangrijke rol in het onderwijs in. Ook vonden de reformpedagogen dat er meer vertrouwen moest zijn in de natuurlijke ontwikkeling van kinderen. Er moest niet van kinderen verlangd worden dat ze de hele dag stil zitten, omdat kinderen van nature de behoefte hebben om te bewegen. Dit resulteerde in veel handwerk, zoals werken in de tuin, boekbinden en dergelijke. Tevens moest de leerstof aansluiten bij de interessewereld van de kinderen en was er geen scheiding tussen de school en de maatschappij.

In 1962 introduceerde Suus Freudenthal-Lutter (1908-1986) het Jenaplanonderwijs in Nederland. School aan de Laan van Nieuw Guinea te Utrecht was de eerste jenaplanschool in ons land. Freudenthal was nauw betrokken bij de oprichting van de Stichting Jenaplan in 1969. Zij is de grondlegger van de acht grondprincipes, die in de 70-er jaren van de vorige eeuw leidend waren om een jenaplanschool vorm te geven. Deze grondprincipes zijn: opvoeden tot inclusief denken; humanisering en democratisering van de schoolwerkelijkheid; dialoog; antropologisering. Dit houdt in Het belang van het kind staat voorop. De school mag niet louter het instrument zijn van economische, politieke, religieuze of andere belangen. van het pedagogisch denken; authenticiteit; vrijheid door gemeenschappelijke autonome ordening van de leef- en werkgemeenschap; opvoeden tot kritisch denken en creativiteit. Kenmerkend voor het jenaplanconcept is, dat het geen gesloten of dogmatische onderwijsmodel is, maar een open en interpreteerbaar streefmodel. Dé ideale of een model Jenaplanschool bestaat niet. Leraren worden in een jenaplanschool stamgroepleiders genoemd. Elke schoolgemeenschap bestaande uit kinderen, stamgroepleiders en ouders, geeft het jenaplanconcept vorm vanuit de eigen lokale en door de specifieke schoolsituatie gegeven mogelijkheden.

De acht grondprincipes van Freudenthal zijn later uitgewerkt in twintig basisprincipes (Both & Vreugdenhil, 1992). Both (1997) heeft op basis van de basisprincipes zes kwaliteitskenmerken van een jenaplanschool geformuleerd, waarmee de pedagogische kwaliteit gewaarborgd kan worden. In 2009 heeft het algemeen bestuur van de Nederlandse Jenaplanvereniging (NJPV) twaalf 'kernkwaliteiten Jenaplan' vastgesteld. Deze zijn - samen met de basisprincipes en kwaliteitskenmerken - leidend en richtinggevend voor jenaplanscholen om de school als leef- en werkgemeenschap te ontwikkelen en zich te laten kwalificeren als een door de NJPV erkende jenaplanschool.